## Giriş

Felsefe; insanın kendini, toplumu, değerlerini, evreni anlama ve açıklama çabasının sonucudur. İlgilenilen konu ve alanlar bakımından eleştirel ve sistemli düşünme ve düşündüklerini ifade etme sürecidir. Felsefede asıl olan hakikati bulma çabasıdır. Gerçeğin doğru bilgisini bulma çabası, kişiyi kimi zaman evrenin araştırılmasına, kimi zaman kendi veya başkalarının düşüncelerinin üzerine yeniden düşünmesine yönlendirir.

Felsefe; erdemli hayatı ve hakikati bulma yoludur. Bununla birlikte insan; felsefe, bilim, sanat ve din gibi önemli alanların bütünlüğü içinde yaşar. Felsefe tarihine bakıldığında felsefenin her çağda diğer alanlarla etkileşim içinde olduğu görülür. Bu etkileşimde alanlara atfedilen değer çağlara göre değişiklik gösterse de felsefe, insan yaşamındaki bütünlüğü anlamlandırmayı sürdürmüştür.

MÖ 6. yüzyıla doğru Anadolu ve Akdeniz kıyılarında medeniyetlerin etkileşimiyle felsefenin ortaya çıktığı kabul edilir. Filozoflar, ele aldıkları konular üzerine sistemli, tutarlı ve akla dayalı düşünceler üretmiştir. Filozofların fikrini öne sürdüğü konular bugün hâlâ tartışılmakta ve dolayısıyla güncelliğini korumaktadır.

MÖ 6-MS 2. yüzyıl felsefesinin konu edildiği birinci ünitenin ilk konusunda felsefenin ortaya çıkışını hazırlayan düşünce ortamını açıklayabilmek için Sümer, Mezopotamya, Mısır, Çin, Hint ve İran medeniyetlerinde varlık, bilgi ve değer anlayışlarının felsefenin doğuşundaki etkilerine değinilecektir. Ardından Anadolu'da yaşamış bazı filozofların biyografik bilgilerini incelemeniz istenecektir.

İkinci konuda MÖ 6-MS 2. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklamak için ilk olarak bazı filozofların **ilk neden** (arkhe) hakkındaki düşünceleri (Thales, Anaximandros, Anaximenes, Empedokles ve Demokritos) ve bazılarının da değişim hakkındaki düşünceleri (Lao Tse, Herakleitos ve Parmenides) ele alınacaktır. Ardından Sokrates ve Sofistlerin (Protagoras ve Gorgias) bilgi ve ahlak anlayışları verilecektir. Son olarak ise Platon ve Aristoteles'in varlık, bilgi ve değer anlayışlarına değinilecektir.

Ünitenin üçüncü konusunda örnek felsefi metinlerden hareketle MÖ 6-MS 2. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşleri analiz edilecektir.

Ünitenin son konusunda Protagoras'ın "İnsan her şeyin ölçüsüdür." sözünün dayandığı argümanları tartışmanız ve "bilgi-erdem ilişkisini" günlük hayatla ilişkilendiren özgün bir metin yazmanız istenecektir.

## Hazırlık Çalışmaları

1. Bir konu hakkında araştırma yapılırken o konunun tarihçesine neden bakılır?
2. Felsefenin doğuşuna neler etki etmiş olabilir?
3. Felsefenin ilk yöneldiği konu ve problemler neler olabilir?

## Neler Öğreneceksiniz?

- Felsefenin ortaya çıkışını hazırlayan düşünce ortamını açıklamayı,
- MÖ 6-MS 2. yy. felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklamayı,
- MÖ 6-MS 2. yy. filozoflarının felsefi görüşlerini örnek felsefi metinlerden hareketle analiz etmeyi ve
- MÖ 6-MS 2. yy. felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirmeyi öğreneceksiniz.

1. Bir konu hakkında araştırma yapılırken o konunun tarihçesine neden bakılır?
Bir durum ya da olgu ancak ve ancak tarihsel diyalektik gelişimi göz önüne alındığında tam olarak incelenebilir. Söz konusu durumun bugünkü haline nasıl geldiği, nasıl yollardan geçtiği, nasıl ilişkiler içerisine girdiği ve ne gibi durumları etkilediği anlaşılmadan olayın bütüncül bir yorumunu yapmak ve olayı ayrıntılı olarak incelemek çok zordur. Dolayısıyla bir konu hakkında araştırma yapılırken konunun tarihçesi önemsenir. Bir konu, tarihsel materyaller etrafında şekillenen ve dolayısıyla belli bir birikime sahip olan bir konsept ya da bağlamdır. Dolayısıyla bir konunun tarihi ya da geçmişi ondan salt bağımsız bir olgu değil, o konunun kendisinin bir parçasıdır.

Bir madalyonun tek bir tarafına bakılarak o madalyonun ne olup ne olmadığı nasıl tam olarak anlaşılamaz ise, bir durumun da tarihsel geçmişi ya da tarihçesi araştırılmadan, bu konu hakkında fikir yürütülüp eleştirel düşünülmeden o konunun kavranması imkansızdır. Bundan dolayı mutlaka olayları tarihsel perspektif içerisinde değerlendirmek gerekir.

2. Felsefenin doğuşuna neler etki etmiş olabilir?
Cevap : Varlıklarla, insanla alakalı sistemli ve yalnızca akla dayanan ilk düşünce sistemi İyonya'da ortaya çıkması tesadüf değildi; Mezopotamya, Mısır, İran ve Fenike kültürlerinden etkilenmiş olan Milet kenti tarım ve denizciliğin geliştiği oldukça işlek liman kentidir. Ekonomik yapının ileri düzeyde olması, bilgi birikiminin varlığı ve hoşgörüyü de beraberinde getirmiştir. Yani Milet kentindeki ortam farklı inanç ve düşüncelere izin verecek kadar hoşgörülüydü.
Bu elverişli ortam Thales gibi düşünürlerin çıkmasına olanak hazırlamıştır. Thales (MÖ 624-546) ile başlayan bu süreçte, doğal olaylar yine doğal nedenlerle açıklanmaya çalışılarak insan aklının yeterli olduğu inancı sağlanmaya çalışılmıştır.
Tüm bunlara göre felsefenin ortaya çıkabilmesi bazı şartlara bağlı olarak gerçekleşmiştir:
- Yüksek refah düzeyine ulaşılmış olması gerekir (Boş zamanların olması gerekir).
- Kültürel zenginliğin (bilgi birikiminin) olması gerekir.
- Farklı inanç ve düşüncelere izin verecek hoşgörü ortamının olması gerekir.
- Diğer bir önemli etken ise insan faktörüdür. Bu insan faktörü; kişinin merak duymasıdır.

3. Felsefenin ilk yöneldiği konu ve problemler neler olabilir?
Felsefenin yöneldiği ilk konu ve problemler hakkında gerek arkeologların gerek antrologların gerek ise sosyologların çok sayıda çalışması olmuştur. Bunların yanı sıra evrimsel psikologların da en çok çalıştığı konulardan bir tanesi ilk insanın psikolojik olarak hisleri, istekleri ve düşünceleridir. Bu kapsamda felsefenin yöneldiği ilk konulardan birinin kendini ve dünyayı anlama üzerine yoğunlaştığı söylenir. Felsefe ilk zamanlarda modern bir düşünme disiplini olarak görülmedi, felsefe bir anlamaya çalışma etkinliğiydi.
Örneğin şimşek çaktığında ve yağmur yapmaya başladığında bu yağmurun neden yağdığı, gökyüzündeki ihtişamlı fakat korkutucu aydınlığın neden oluştuğu gibi sorular insanların beyninde yer edinirdi. İnsanlar ise bu sorulara kendi çaplarında mantıklı olacak cevaplar bulmaya çalışırlardı. İlk zamanlarda bu cevaplar supernatural da denen doğaüstü güçlere yoruldu. Bu da kuşkusuz din felsefesinin ve ilkel dinlerin başlangıcına atılan bir adımdı. Zaten tarihe ve tarihi kalıntılara bakıldığında, müzeler ziyaret edildiğinde görülür ki hakkında en çok motif bulunan konulardan bir tanesi de din ve Tanrı'dır.